

Pilinszky János:

Kar és nyak

Megszültél és megöltél.
Vasmarokkal öllelek és kapaszkodom,
de nincs erő, mely egybeforraszthatná
a karomat és nyakadat.
Édesanyám, egy olyan alakzatról
fognak leszedni téged - engem,
hogyan botrány leszünk. Én a kar
és te a nyak.

Az allegória nyelvi alakzat (szaknyelven: figura), a konkrét és absztrakt házassága: egy elvont fogalom megszemélyesítése. Ilyen kettős allegória az anyanyelv és a költői tehetség anya-gyermek kapcsolatként való érzékeltetése. A költő szavait, stílusát az anyanyelv formálta az idők mélyén. Mindent édesanyjának köszönhet, akibe „a csecsemő több tonnás szorításával” kapaszkodik. Szeretné mindenestől birtokba venni örökségét, felfedezni azt, ami az övé, kifürkészni a nyelv titkát. De a költőnek James hasonlatával „elérhetetlen vágyaktól vérzik homloka mély sebekben”. Így napról-napra egyre jobban érzi kicsinységét, gyengeségét. Minél mélyebbre hatol a nyelv gazdagságában annál jobban megsemmisül, végül elhallgat, mert rájön, hogy a nyelv titka megfejthetetlen. Az anyanyelv belefojtotta a szót legkedvesebb gyermekébe. De ha elhallgatnak a költők, elhal velük a nyelv is, az édes anyanyelv.

Mit kezd majd az utókor a néma dalnokkal? Botránkozik rajta. A vers konkrét értelmezése bulvárlapok botránykrónikájába való horror lenne: Egy anya felakasztotta karján ülő gyermekét, az pedig görcsös ölelésével megfojtotta az anyját.

Az absztrakt, szimbolikus értelmezés esetén viszont eltűnik a késői versek kristályszilárd szerkezete, és elvész „a valóság varázsa”, amiről a Költő szerint a nagy művészet soha sem fog lemondani, ami miatt önmagát „konkretistának” vallotta.

A talány kulcsszava az *alakzat*, vagyis az allegória, hasonlóan a Költő *Kezed, kezem* című verséhez, ahol az elhunyt édesanyjához fűződő szoros érzelmi kapcsolat háttéréből szintén a megszemélyesített anyanyelvhez.